

Az írás mint planetáris magánügy

504

FARKAS Péter
Gólem
www.interment.de/
golem/

Törlesztés
Kivezetés a
Gólemből
Magvető, 2004

Nyolc perc
Magvető, 2008

Kreatúra
Magvető, 2009

Johanna
Magvető, 2011

Nehéz esők
Magvető, 2013

„Partitúra” (Gólem)
Magyar Lettre
Internationale, 56

„Szoros szabadság”
Magyar Lettre
Internationale, 91

PETHES, Nicolas
„Az elnémulás
iróniája. Farkas
Péter Gólem című
regényesszéje –
Szöveg önmaga
végéről”
Magyar Lettre
Internationale, 40

Nincs időm a halálra gondolni. Azért írok, hogy ne gondoljak a halálra. Halálfélelemben írok.

Ki vagyok én, hogy magamról írjak? És te ki vagy, hogy ne írhasd magamról?

I. mondta: „Milyen jó lenne hatalmas képeket festeni! De én csak ekkorákat tudok.”

Kezemre fröccsent a tinta. „Mint egy sebesülést, úgy hordod kezeden a tintát”, mondta másnap a feleségem.

Egyetlenegy szót kellene kimondanom. És én évek óta írok.

Az írás mint planetáris, ökumenikus magánügy.

A misztérium arányaiban stimmel.

A mű a keletkezés és nem a végtermék.

Hogyan valósíthatnám meg magam? Ahhoz tudnom kellene, hogy ki vagyok.

Néhány napja azt kérdezte BN, hogy megy az írás. Jól, mondtam. És ez azt jelenti, helyzetem napról napra kilátástalanabb és kétségbeesőbb lesz.

Szavak. Annyi mindent írtam már rólu.

A mesék archetipikus képei nem az aranykorból származnak, hanem a katasztrófa idejéből, annak lenyomatai.

Csak a megrendültség állapotában születik élmény.

Az írás az egyetlen, amivel föl tudom tartani az örületet. De csakis az örület peremén vagyok képes írni.

Naponta legyőzőm a halált, hiszen naponta nem ölöm meg magamat.

B. azt mondta, hogy nem akar többé utazni, fél az utazástól, fél attól, hogy egy szállodai szobában éri a halál, félig kicsomagolt, földült bőröndök között. Nem vitás, bosszantó tapintatlanság, kiváltképp akkor, ha egész életünkben a kofferjeinket rendezgetjük az optimális helykihasználás bűvöletében.

Végtelenül unalmas, lapos, ostoba olvasmány a történelem a Lét természetrajzához képest.

Minden szavam a kudarc beismerése, hogy nem tudtam (el)hallgatni.

Micsoda bohócok a túlélők a halottak méltóságához, komolyságához képest.

Kilátástalanabb, mint húsz éve. Akkor még lehetett menekülnöm. (95.jan.31.)

Az omniprezencia éppen úgy a bugrisok káprázata, mint az omnipotencia.

Az érintkezés a jelentéktelennel végtelenül kimerítő.

Szívesen vesztegetem az időmet. Ma ez a szabadság egyetlen létezési módja.

Hűnek maradni a reménytelen szerelemben.

Ki vitatná a barlangképek remekeit? A vászon föltalálása óta azonban mégis inkább arra festenek.

Egy hatalomnak sem voltam cinkosa. Sem embernek, sem istennek.

Eddig mindig a kezem ügyében volt egy íróeszköz és egy darab papír. Mostantól ügyelni fogok rá, hogy ne így legyen. Föl kelljen állnom, körül kelljen nézmem, odébb kelljen mennem, és ha még mindig fontos, amit föl akartam írni, csak akkor tegyem meg.

Ha valami inkább a hangzás művészete, akkor az legyen inkább zene.

F. (12 éves) magyarázza Á-nak (11 éves), mikor, ki kerül zárt osztályra. Ha például valaki azt képzei, hogy egy egér, akkor nem. De egy sorozatgyilkos, aki például megeszi az emberek szemét, azt bezárják. („Jó a halál, és a szemed akarja.” *Pavesse*)

A nyelv, mint a rulett. Tudod, hogy veszítesz, mégis játszol.

A megszólalás pátosz. A hallgatás irónia.

Egy fiatal francia író mondja: nem csoda, hogy sokan idős korban hozzák létre a „főművet”, mert addigra alapozódik meg az a pszichikus erő, amivel egy főmű megírását ép ésszel ki lehet bírni.

Minden szó, ami művészet akar lenni, nyelvbötlés.

Körülbelül kétszázötven évvel lekéstem, és – Duchamp-nal szólva – ötvennel megelőztem a koromat.

Kertész utca, lépcsőházi falfelirat: „Szeretsz? V.” „Nem”

Mostantól az a fontos, hogy elfelejtsen, ki vagyok.

Ma délután Y-vel álmodtam. Rettenetes volt az ébredés a csendre és a kopárságra, mert nem volt ott. Egész nap a teste emlékéből lélegeztem, belőle éltem túl a napot. Este azt mondtam neki, hogy soha nem fogja megtudni, hol volt délután. Szótlatlan mosolygott. Vagy nem értett meg, vagy nagyon bölcs.

Már gyerekkoromban is csak az első helyezés érdekelt. Ha csak második lehettem, ugyanaz volt, mint a tizedik, századik, utolsó helyezés. De sohasem estem kétségbe, ha nem győztem. Tudtam, győzni csak ritkán lehet.

Nem olyan volt, *mintha* megőrültem volna, hanem megőrültem. Nem olyan volt, *mintha* állat lettem volna, hanem az voltam.

A hallgatástól is „bereked a hang”.

A kétféle hallgatás. Ábrahám hallgatása, Izsák hallgatása.

A diktatúrák és a demokráciák közötti különbség: a függőség megélésének eltérő érzete. A diktatúrában a kényszer szabadsághiány, a demokráciában szabadság.

Isten a pokoltól van a legközelebb.

Nem a haláltól félek. A halálotmtól.

Nem érdekel a szavak jelentése, mert én adok jelentést a szavaknak.

Könnyű hűségessé lenni a szerelemben, ha az embert viszonszeretik.

A szöveg mindig vendégszöveg.

Valahol hallottam: „Ich bin grundsätzlich Lyriker. Man wird jedoch in einer gewissen Hinsicht geschwätzig und macht davon eine Erzählung.” (Alapjában véve lírikus vagyok. Az ember aztán egy bizonyos szempontból fecsegővé válik, és csinál ebből egy elbeszélést.)

Annyira szeretlek, hogy bármelyik pillanatban el tudlak engedni.

Szétírás mint műfaj.

Csupán egy isten van. De melyik a sok közül?

Hiába áll veled szemben akár az egész világ, ha te békében élsz a világgal és önmagaddal. A szembenállás nem a te, hanem az ő szembenállásuk.

A harc legfelső foka, ha az ember nem harcol. Az írás legfelső foka, ha az ember nem ír. Felsőfokon hallgatni.

Értelmetlen kérdés, hogy hova vezet az út. Az út mindig oda vezet, ahonnan elindult.

A szöveget éppen annyira meghatározza az, amiről írok, mint az, amiről nem írok.

„Túl komolyan veszem az írást”, figyelmeztetett múltkor egy jóakaróm. Nevetéses. Ha komolyan venném, nem írnék.

Minden ember hívó. Az egyik istenben hisz, a másik abban, hogy nincs isten.

Mindenkinek megvan a maga története, amit a saját életének tart.

Der Steinbruch ist mir lieber als die Skulptur. Von dem ersten kann noch alles werden.

„Use good pens, black ink, nice white paper and plenty of it.” (*Thomas Wentworth*). Így értettem: Használj jó tollat, fekete tintát, szép fehér papírt és hagyd üresen. Aztán F. felvilágosított a „plenty of it” valódi értelméről. Kár.

A hallgatás a halál dialektusa.

Csak a nyelven keresztül lehet hallgatni.

A *Gólem* túl nagy ahhoz, hogy a közvetlen közelében állók észrevegyék.

Azt kérdezte B., miért nem írom meg az életrajzomat. Melyiket?

Mikor lesz az angyalból zombi?

A legnagyobb életerő, hogy az ember mégsem öli meg magát.

„Die eingebürgerten Basisformen der Literatur, die zeremonialisierten Gesten des Erzählens täuschen aufgrund ihres Mitteilungscharakters darüber hinweg, dass die Kunstwerke im Grunde einwandfrei unkommunikativ sind.” Hülyeség. Die Autoren sind unkommunikativ und nicht die Kunstwerke. Die unkommunikativen „Kunstwerke” atmen nicht, sie sind tot.

A történelmi hitelességet csak az áldozatok ismerik. A túlélők soha.

Nem elefántcsonttoronyban, hanem a márványszirteken élek. Brutális különbség.

Képtelen vagyok meglenni könyvek nélkül. De egyiket sem tudom olvasni, csak lapozgatom őket.

A posztmodern filozófia azért szórakoztató, mert egyben önmaga paródiája is.

2015 nyár

Hamarosan egykorú leszek a halottaimmal. Ők nem öregszenek.

Minden nyilvános megszólalás indiszkréción.

Die Stärksten sind die Weichen, die überleben.

Csak azt tenni, amit képtelenség lenne nem megtenni, és azt nem megtenni, amit képtelenség lenne megtenni. Ez a haldoklás.

Az aphoristikerről mindig az asthmatiker meg a legastheniker jut eszembe.

A nirvánában nincs nirvána.

Az írás fegyelmezetlenség. Vagy ahogy nem rég olvastam: „türelmetlenség”. Tehát fegyelmezetlenség.

Az írói fegyelem legmagasabb foka a hallgatás. (Az önismereté a töredékeség. Ami valójában töredezettség.)

A szöveget megcsinálom. Az irodalom azonban, ahogy *Whistler* mondta: happens.

A megszólalás végsősoron etikai döntés.

Az írás: lehetőleg minél magasabb szinten kudarcot vallani.

A legmélyebb ima a csend, a legtisztább böjt a hallgatás.

A nagyságról lemondás nagysága, ahogy R. Walser tette.

Életünk második felében nem az életért, hanem a halálért küzdünk.

Újra elkezdtem futni. Laufen vor dem Tod.

Michelangelo utolsó piétája. Der Muselmann-Christus.

Horowitz november 5-én halt meg, szívrohamban. Aznap meglátogatta egy barátja, és arra buzdította, hogy játsszon szabadabban.

A gyerekkor azért a legszabadalvúbb korszak, mert nincsenek elvei.

A félelem a lélek fájdalma. És ahol fájdalom van, ott nincs szabadság.

A csend a halál dialektusa, és hozzám ez a nyelvjárás áll a legközelebb.

Az ember mint a teremtés szupergauja.

Nem az a túlzás, amit mondok, hanem hogy megszólalok.

Az összpontosított figyelem fegyelem. Ha a fegyelem elengedésekor megmarad a figyelem, megtörténik a ráismerés. Ha a figyelem elengedésekor otmarad a ráismert, az értelem visszatért a tudatba.

Hiába beszél, képtelen elmondani saját történetét, mert a szavaknak nincs története. Története csak a hallgatásnak van. Ez az egyetlen hiteles megnyilvánulási forma. És a történet a halálról szól. A csend ezért a halál dialektusa.

S. mondta: Ich möchte nicht berührt werden. Ich möchte nur etwas erzählen. Szép mondat.

A félelem nélküli hallgatás feltétele a félelem nélküli beszéd.

Csak az kifejezhető, ami hasonlítható. A lényeg viszont nem hasonlítható.

A tudat alapállapota az edény üressége. A halál: az edény falának fölbomlása, a „személyes” és az egyetemes üresség összeáramlása.

A mesterhez mindig kérdések özönével a szívünkben érkezőnk. A tökéletlen mesternek föltesszük őket, az igazi jelenlétében megfélelkezünk róluk.

A legmélyebb tanítást azok kapják, akiknek nem kell megszólalniuk egymás társaságában.

A megszólalás feltétele személyes elfogultság.

Ha az ember minden egyes cselekedetet gyakorlatnak tekint, és képes bennük felismerni a tanítást, akkor már csak azon múlik a boldogság, hogy a szükséges/kényszerű cselekedetek megfeleljenek az alkatának.

Ameddig lehet, húzom az időt. Mert amíg nem kezdtem bele a leírásba, számtalan esélyem van. A leírás után már csak egy, valójában azonban teljesen esélytelennek érzem magam.

A műről való gondolkodás izgalmasabb, mint maga a mű.

Otthon az, ami végül mindig megbocsát.

Az öregség háború. Így aztán mindannyian nyomorúságos hősi halottak leszünk.

Az ideológia a szellem pestise.

Csakis azzá lehetek, aki vagyok.

Freiheit ist das Recht, alles zu tun, was die Gesetze erlauben (*Montesquieu: Vom Geist der Gesetze / De l'esprit des lois, XI, 3*). – A jóhiszeműséget nem vitatom. Ma az erkölcstelenség egyik alaptörvénye. Gondolom, ez a múltban sem volt másképpen. Tipikus példája a félig gondolt gondolatnak.

Robert Walser éppen annyira volt sikertelen, mint minden más író. Mert maga az írás a vereség.

Ugyanaz a hormon ömlik szét a szülés/születés, az orgazmus és a meghalás katarziséban/kataklizmájában.

Fájdalomban, félelemben, szerelemben nincs szabadság.

A kritikák többsége írójukat, és nem írásuk tárgyát jellemzi.

„Mihelyt a gondolat elszakad a nyelvtől, és nem együtt lélegzik vele, maga a gondolat is elhomályosul.” (KD: Nyelv és lélek) Nem lehetséges, hogy éppen maga a nyelv homályosítja be a gondolatot? Ahogy a pára az üveglencsét?

A nyolcvanas évek elején úgy éreztem, hogy ami körülöttem zajlik, szélhámosság és nem művészet. Úgy gondoltam, akkor szélhámos leszek, majd leplezem magam és ezzel magát a szemfényvesztést is. Munka közben viszont rájöttem, hogy éppen ez a szélhámosság a művészet.

Ha az írásról van szó, nem köthetek kompromisszumot sem mással, sem magammal, de még az irodalommal sem. Csak a szöveg, a koncepció megvalósítása számít.

A szabadság a beavatkozás, a részvétel kényszerének hiánya.

Bizonyos helyzeteket (tudatállapotokat) fölkereshetek, de semmit sem hozhatok el onnan. Ha újra ott vagyok, mindent megtalálok, mint korábban, de ha távozom, mindent ott kell hagynom.

Istent nem lehet kreálni. Isten megtörténik.

Intellektusra azért (és addig) van szükségem, hogy belássam, az intellektus nem vezet a felismeréshez, a belátáshoz.

A világ nem magyarázható, de megélhető.

Isten a keresztrefeszítés és a feltámadás között halott?

Valamilyen az, amire reflektálni tudunk. Amire nem lehetséges reflektálni, semmilyen. Mint például a konkrét fizikai halál.

Minden vallás az örületből keletkezett. A sivatagi szomjúság lázából.

„Beragyogott a nap” helyett azt olvastam, hogy „berogyott a nap”. Azóta próbálok elképzelni. Mennyivel több ez így, mintha megpróbálnám leírni.

Az öregek ugyanazért alszanak annyit, mint a csecsemők. Mert fejlődésben van a szervezetük. Csak éppen ellenkező irányba.

Az ember a vizet kereste a sivatagban és az istent találta meg.

Úgy emlékeztem, hogy a *Bedekker* kezdő mondatában azt írtam: Úgy ébredtem föl, hogy nem írok többé. Aztán kiderült, hogy így kezdődik a szöveg: Úgy aludtam el, hogy nem írok többé. Ekkorát fodult volna tizenöt év alatt az életem?

Valójában csak az Úristen lehetne jogosult a copyrightra. Minden más igény szélhámasság. Istennek viszont nincs tulajdonosi tudata, mert minden az övé. Semmi sem a miénk. Mindent csak kölcsönbe kapunk. Vajon ezt mikor felejtettük el?

Ha bízom az univerzumban, bíznom kell a természetben, és ha bízom a természetben, bíznom kell az emberben. A bizalom azt jelenti, igen mondom arra, ami van. A cselekvésre, ha cselekszem; a tétlenségre, ha nem mozdulok; a szóra, ha megszólalok, a hallgatásra, ha hallgatók stb. Amíg erre képtelen vagyok, nem értettem meg semmit a létezésből.

Az író nem ír, valójában satíroz. Mert nem feltár, hanem lefedi a szavaival azt, ami van.

Az erő nem más, mint a gyengeség ellenére működni.

R. mondja: Nem létezik tanító, és senki, aki tanításra szorulna, ennél fogva tanítás sem létezik. A guru nem előidézi az Önvaló felismerését, egyszerűen eltávolítja annak akadályait. Mindenki számára lehetetlen olyasvalamit megszereznie, amivel még nem bír. Még ha elér is bármi ilyet, az el fogja hagyni őt. Ami jön, távozik is. Ami viszont mindig van, megmarad.

Rimbaud – azt hiszem, egyszerűen elúnta.

Bizonyos cselekedeteink oka kétségtelenül a jövőben van. Lapos koncepció a kauzalitás. A Zeitpfeil kizárólag az anyagi világon belül érvényes.

Az abszolút érzéketlenség aktív és passzív megnyilvánulása. Ha aktív, tettes, ha passzív, áldozat.

Az ember mint szakadatlanul járó motor, de csak különböző fordulatszámokkal működő üresjárata van.

Elképesztő naivság azt gondolni, hogy az ember önmagán kívül másról is írhat.

A művészet nem sokat tud. De a művészen keresztül sokat meg lehet tudni.

Egyszerűen megfulladok ettől a sok papírtól, fölösleges szövegtől. Eddig is egyre kevésbé értettem, hogyan lehet művelni ezt a „vielschreiberei”-t, de most már egyszerűen undorít. Mintha egész életemben nem húztam volna le a szart magam mögött.

Nem tudom, miféle alkotói szabadságot emlegetnek ott, ahol az alkotás zsigeri kényszer, és szó sincs semmiféle szabadságról.

A beszélő mindig úgy tesz, mintha tudna valamit.

A jó ember és az az ember, akinek a környezetében jók lesznek az emberek.

Húsz évig tartott, amíg kipakoltam a szerszámokat. Húsz évig készültem, tanulmányoztam a fogásokat. Húsz évig írtam, és kb. húsz évre lesz szükségem, hogy elpakoljak magam után.

Elfáradt. Egyszerűen elfáradt a keze, elfáradt a szeme, elfáradt az agya, és amikor ezt írta egy levélben, föl sem tűnt neki, hogy mindig azt írja: elszáradt.

Az eredetiség érzetének forrása a műveletlenség.

Azt álmodtam, mintha B. azt mondta volna, hogy kb. két-három éve lehet hátra, érzi az erején. Amikor fölébredtem, elbizonytalanodtam, hogy B. mondta-e vagy én mondtam valakinek.

Minden emberi együttélés minőségét a tolerancia és a szolidaritás mértéke és minősége határozza meg. A tolerancia nagyvonalúság és türelem, a szolidaritás együttérzés és nagylelkűség. Mindkettőből hiányzik a kapzsiság és az irigység.

A remény feltétele a mulandóság.

Csak az áldozat szemszögéből tudok megszólalni. Ha a tettes szemszögéből beszélnek, óhatatlanul tettestárrá válhatnak.

Újra fölkeresni azt a helyet, ahol megöltek.

Samuel Beckett egyik barátja arról számolt be, hogy az író egy napig gondolkozott azon, hogy vajon mikor írt Joyce. Biztos éjszaka. Mikor írnak az írók? Ki látta Joyce-t írni? Ki látta Beckettet írni? (*Nathalie Léger*). Érthető. Ki szereti, ha meglesik, miközben a szükségét végzi?

Nem azért rajzolom a vonalakat, hogy teremtek, hanem hogy a teremtett ne múljon el.

„In der Erzählung: nur das Imperfekt stimmt; denn das Gefühl, der Gedanke, der Blick, der Traum waren nur 1×, und sie waren.” (*Handke*) Szerintem: az elbeszélésben csak a jelen idő helyes; mert az érzélem, a gondolat, a pillantás, az álom csak 1× létezik, és az *van*.

Már megint találtak valakit, aki amikor fölébredt a kocsijában, nem emlékezett semmire, és fogalma sem volt róla, hogy kicsoda. Én minden reggel így ébredek.

(1978–2015)

(részletek)

